

Міністерство освіти і науки України

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Кафедра економічної теорії та економічних методів управління

Робоча програма навчальної дисципліни

СОЦІАЛЬНА ЕКОНОМІКА І ПОЛІТИКА ДОХОДІВ

(назва навчальної дисципліни)

рівень вищої освіти другий (магістерський) рівень вищої освіти

галузь знань С Соціальні науки, журналістика, інформація та міжнародні відносини
(шифр і назва)

спеціальність C1 Економіка та міжнародні економічні відносини

(шифр і назва)

освітні програми Економіка та економічна політика

(шифр і назва)

спеціалізація C1.01 Економіка

(шифр і назва)

вид дисципліни обов'язкова

(обов'язкова / за вибором)

факультет Економічний

2025 / 2026 навчальний рік

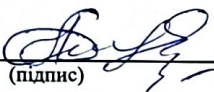
Програму рекомендовано до затвердження вченою радою економічного факультету
“ 26 ” серпня 2025 року, протокол № 18

РОЗРОБНИК ПРОГРАМИ: Наталя КОРОВІНА, кандидат економічних наук, доцент,
доцент закладу вищої освіти кафедри економічної теорії та економічних методів
управління

Програму схвалено на засіданні кафедри економічної теорії та економічних методів
управління

Протокол від “26 ” серпня 2025 року № 2

В.о. завідувача кафедри економічної теорії та економічних методів управління

 Андрій ГРИЦЕНКО
(підпис) (прізвище та ініціали)

Програму погоджено з гарантом освітньої програми (керівником проектної групи)

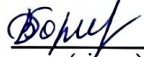
Економіка та економічна політика
назва освітньої програми

Гарант освітньої програми
(керівник проектної групи)
 Тетяна ЧАТЧЕНКО
(підпис) (прізвище та ініціали)

Програму погоджено науково-методичною комісією економічного факультету
назва факультету, для здобувачів вищої освіти якого викладається навчальна дисципліна

Протокол від “26 ” серпня 2025 року № 1

Голова науково-методичної комісії економічного факультету

 Дар'я ЗАГОРСЬКА
(підпис) (прізвище та ініціали)

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Соціальна економіка і політика доходів» складена відповідно до освітньо-професійної програми «Економіка та економічна політика» підготовки другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності (напрямку) спеціальності С1 «Економіка та міжнародні економічні відносини», спеціалізація С1.01 «Економіка».

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. Мета викладання навчальної дисципліни «Соціальна економіка і політика доходів» є формування системних знань про соціальну спрямованість економічного розвитку для розуміння та оцінки господарських рішень з позицій світоглядних принципів функціонування економіки.

1.2. Основні завдання вивчення дисципліни «Соціальна економіка і політика доходів» є:

- на методологічних засадах цивілізаційних зрушень в умовах становлення ноосферного типу розвитку сформувати певний тип економічного мислення та світогляду;
- засвоєння новітніх методів дослідження, зокрема: цивілізаційного, синергетичного та діалектичного та навиків їх застосування в дослідженні сучасного стану й перспектив господарського життя суспільства;

Стимулювати розвиток загальнокультурних компетенцій на основі вивчення положень концепції соціальної економіки та соціального господарства, необхідних для осмислення процесів, що відбуваються в соціально-економічній сфері постіндустріального суспільства.

1.3. Кількість кредитів - 5 кредити ECTS.

1.4. Загальна кількість годин – 150 годин.

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
Нормативна	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
1-й	-й
Семестр	
1-й	-й
Лекції	
32 год.	год.
Практичні, семінарські заняття	
16 год.	год.
Лабораторні заняття	
- год.	год.
Самостійна робота, у тому числі	
102 год.	год.
Індивідуальні завдання	
-	

1.6. Перелік компетентностей, що формує дана дисципліна.

Навчальна дисципліна «Соціальна економіка і політика доходів» для здобувачів вищої освіти спрямована на формування загальних та фахових компетентностей, а саме:

- Загальних компетентностей:

ЗК 3: Здатність мотивувати людей та рухатися до спільної мети.

ЗК 4: Здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань / видів економічної діяльності).

ЗК 7 : Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).

- Фахових компетентностей:

СК 7: Здатність обґрунтовувати управлінські рішення щодо ефективного розвитку суб'єктів господарювання.

1.7. Перелік результатів навчання, що формує дана дисципліна

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні досягти таких результатів навчання:

ПРН 2: Розробляти, обґрунтовувати і приймати ефективні рішення з питань розвитку соціально-економічних систем та управління суб'єктами економічної діяльності.

ПРН 11: Визначати та критично оцінювати стан та тенденції соціально-економічного розвитку, формувати та аналізувати моделі економічних систем та процесів.

ПРН 15: Організовувати розробку та реалізацію соціально-економічних проектів із врахуванням інформаційного, методичного, матеріального, фінансового та кадрового забезпечення.

1.8. Пререквізити: перелік дисциплін, що передують вивченню даної дисципліни

Вивченню «Соціальної економіки і політики доходів» передують вивчення базових дисциплін бакалаврського рівня таких як економічна теорія, мікроекономіка, макроекономіка, інституційна економіка, історія економіки і економічної думки, регіональна економіка, міжнародна економіка, фінансова економіка, теорія суспільного вибору, економіка зарубіжних країн, логіка економічного розвитку, соціальна-економічна статистика, фінанси, економічна компаративістика.

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Розділ 1. Теоретико-методологічні аспекти соціальної економіки.

Тема 1. Соціокультурні основи функціонування економіки.

Зміст. Людина, економіка, соціум, соціальна спрямованість. Соціальні пріоритети в сучасному розвитку. Предмет науки «Соціальна економіка». Функції соціальної економіки. Методи дослідження. Економічний і соціокультурний типи розвитку. Суспільство, людина як головна рушійна сила розвитку. Вплив глобалізації на розвиток цивілізації.

Тема 2. Еволюція наукових поглядів на роль людини в розвитку економіки.

Зміст. «Економічна» людина А. Сміта. Роль людини в економіці в марксистському напрямку економічної науки. Людина в сучасних концепціях розвитку суспільства. Місце і роль культури в сучасних теоріях дослідження людини у суспільному розвитку.

Тема 3. Соціально-трудові відносини як сфера самоорганізації та саморозвитку людини.

Зміст. Визначення та суб'єкти СТВ. Соціалізація та гуманізація СТВ в умовах глобалізації. Постіндустріальні СТВ, роль творчості в подоланні протиріч. Соціальний діалог та соціальне партнерство в системі СТВ.

Тема 4. Сім'я, домогосподарства, підприємства в соціоекономічній системі.

Зміст. Сім'я та домогосподарство: тотожність та відмінність, їх роль у формуванні людського капіталу. Підприємство як суб'єкт соціальних відносин. Соціальна відповідальність підприємства. Соціальні аспекти управління підприємством. Регіон як соціоекономічна система.

Тема 5. Соціальна природа сучасної держави.

Зміст. Держава як соціальний феномен. Економічні функції держави у розвитку соціуму. Моделі соціально-орієнтованої економіки. Держава добробуту. Соціальна політика як функція державного управління: зміст, складові, основні напрями реалізації.

Тема 6. Власність і економічна влада у розвитку соціуму.

Зміст. Власність і економічний зміст. Права власності та їх значення для розвитку економіки і суспільства. Соціальна та інтелектуальна власність. Роль економічної влади в суспільстві. Перехід від економічної влади до влади знань як сучасний імператив суспільного розвитку.

Розділ 2. Державне управління соціальною сферою і політикою доходів.

Тема 7. Аналіз доходів як матеріальної основи соціоекономічного розвитку.

Зміст. Економічна свобода як фундаментальна основа і цінність соціокультурного розвитку. Міра економічної свободи. Соціокультурні умови існування економічної свободи. Економічна демократія: зміст і роль у розвитку виробництва. Форми економічної демократії. Партиsepативний стиль управління виробництвом як передумова і форми реалізації економічної демократії. Соціальна справедливість та рівність.

Тема 8. Економічна свобода і економічна демократія, соціальна справедливість.

Зміст. Сукупні доходи населення. Основні напрями формування доходів населення. Динаміка і структура доходів населення. Нерівність доходів. Рівень та якість життя. Оплата праці: динаміка, функції, продуктивність. Факторні доходи населення. Перерозподіл доходів та національне накопичення. Бідність як соціально-економічна категорія. Багатовимірні концепції бідності. Державна політика подолання бідності.

Тема 9. Система соціального захисту і соціальної безпеки людини.

Зміст. Визначення соціального захисту. Основні моделі соціальної політики. Право на соціальне забезпечення. Мінімальні соціальні гарантії. Соціальне страхування і соціальна допомога. Система соціального захисту населення в Україні на сучасному етапі та напрями реформування. Соціальна безпека та стабільність як соціальне благо. Порогові значення соціальних індикаторів.

Тема 10. Соціоекономічна природа і сучасні парадигми екобалістики.

Зміст. Глобалізація та сучасні виклики. Глобалізація і регіоналізація. Сучасні глобальні трансформації і міжнародна безпека. Національна держава та національний суверенітет у глобальному розвитку.

Тема 11. Соціальні імперативи забезпечення глобального розвитку суспільства в ХХІ столітті.

Зміст. Проблеми гуманізації та соціалізації глобального розвитку. Соціалізація людини глобального світу. Соціальний капітал. Проблема життя як світовий імператив. Багатство і бідність у глобальному вимірі. Синтез культур як чинник вирішення національних проблем у глобальному середовищі. Стратегічний вибір України як умова безпечного соціоекономічного розвитку в ХХІ столітті.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с. р.		л	п	лаб	інд	с. р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Розділ 1. Теоретико-методологічні аспекти соціальної економіки												
Разом за розділом 1	74	16	8			50						
Розділ 2. Державне управління соціальною сферою і політикою доходів												
Разом за розділом 2	76	16	8			52						
Усього годин	150	32	16			102						

4. Теми семінарських (практичних, лабораторних) занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Соціокультурні основи формування економіки.	1
2.	Еволюція теоретичних поглядів на роль і місце людини в розвитку.	2
3.	Соціально-трудова відносина як сфера самореалізації та саморозвитку.	2
4.	Соціальна природа сучасної держави.	2
5.	Власність і економічна влада: зміст та роль в розвитку соціуму.	2
6.	Доходи населення як матеріальна основа соціоекономічного розвитку.	2
7.	Система соціального захисту і соціальної безпеки людини.	2
8.	Соціоекономічна природа і сучасні проблеми глобалізації.	1
9.	Соціальні імперативи забезпечення глобального розвитку	1
10.	Стратегічний вибір України як умова безпечного соціоекономічного розвитку в ХХІ столітті.	1
	Разом (за вибором)	16

5. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Види, зміст самостійної роботи	Кількість годин
1	Економічні і соціокультурні типи розвитку суспільства	14
2	Людина в сучасних концепціях розвитку суспільства	14
3	Феномен соціального партнерства: інструмент, тип та	14
4	Соціальна відповідальність підприємства	14
5	Економічна свобода і економічна демократія	14
6	Соціальні імперативи забезпечення глобального розвитку	16
7	Стратегічний вибір України як умова безпечного соціоекономічного розвитку в XX столітті.	16
	Разом	102

6. Індивідуальні завдання

Індивідуальне дослідне завдання для студентів денної форми навчання передбачає виконання роботи, яка дозволяє студентам набути навичок практичного виконання економічних розрахунків, застосування набутих теоретичних знань, принципів та методів макроекономічного аналізу для обґрунтування оптимальних рішень основних макроекономічних суб'єктів.

Дослідницька робота як самостійне навчально-наукове дослідження має виявити рівень загальнонаукової та спеціальної підготовки студента, його здатність застосовувати одержані знання під час вирішення конкретних проблем, його схильність до аналізу та самостійного узагальнення матеріалу з теми дослідження.

Завдання: охарактеризувати специфіку державної соціальної політики (за обраним напрямком) Країни (на вибір студента) під час кризи (на вибір студента). Під час написання своєї роботи студент вписує обраний напрямок соціальної політики, вставляє назву обраної країни; «криза» може трактуватися в залежності від історії конкретної країни, але бажано брати більш сучасний період: кінець XX – початок XIX століття. Це можуть бути воєнні і післявоєнні випробування, але важливим є і аналіз фінансових криз і періоду пандемії Covid-19.

Орієнтовний план роботи:

- Титульний лист
- Зміст
- Вступ (0,5-1 сторінки)
- Основна частина (10-15 сторінок):

Розділ 1. Опис державної політики за обраним напрямком (до початку кризи) і її значення для економічного розвитку Країни тих часів.

Розділ 2. Відмінність протікання обраної для розгляду кризи від попередніх кризових ситуацій у Країні.

Розділ 3. Зміни в обраному напрямку соціальної політики, які були запроваджені державою під час кризи і після кризи для подолання її наслідків.

Розділ 4. Соціально-економічні наслідки антикризової політики обраного напрямку для розвитку Країни після кризи.

- Висновки (1 сторінка)
- Список використаних джерел.

Індивідуальне дослідне завдання оцінюється в 20 балів.

7. Методи навчання

Методи навчання поділяються на дві групи, які тісно пов'язані між собою. До першої групи методів відносяться саме такі, за якими ми спостерігаємо та вивчаємо об'єкт, що є предметом дисципліни. До основних методів першої групи слід віднести такі: загальнотеоретичні (аналіз, синтез, узагальнення, методи компаративістики) та спеціальні (системний, статистичний, структурний, математичний та інші). До другої групи методів відносяться саме ті, які відображають технологію навчання. До базових методів відносяться наступні: опитування діалог, конференція, презентація, реферати, тестування. До нових методів, що здійснюються на сучасних інтернет-платформах – дискусії, наукові обзори, бліц-опитування, відеороліки та інші.

8. Методи контролю

Контроль рівня знань є невід'ємною складовою навчального процесу. Оцінювання знань студентів з дисципліни «Соціальна економіка і політика доходів» враховує всі види занять, передбачених навчальним планом. Перевірка знань та навичок студентів проводиться за допомогою поточного, проміжного й підсумкового контролю.

Під час вивчення дисципліни «Соціальна економіка і політика доходів» застосовуються наступні методи оцінювання знань:

- поточний контроль здійснюється на практичних заняттях під час рішення задач, розв'язання практичних завдань та кейсів;
- проміжний контроль здійснюється під час усних відповідей студентів.
- підсумковий контроль проводиться за допомогою проведення іспиту.

Результати навчальної діяльності студентів оцінюються за 100-бальною шкалою та відповідно до Європейської системи залікових кредитів (ECTS). Підсумком курсу є **екзамен**.

Підсумковий контроль (екзамен) наприкінці курсу у вигляді письмової роботи студента має наступну структуру: завдання 1-го рівня – питання відкритої форми, де кожна вірна та повна відповідь оцінюється у 10 балів; завдання 2-го рівня – аналітичне розгорнуте питання по типу есе, яке оцінюється максимум у 20 балів в залежності від наступних критеріїв:

- структурна організованість, логічність;
- обсяг і якість аргументації, що застосовується при розкритті теми, наведення прикладів, довідкова інформація тощо;
- переконливість, практична значущість і теоретична обґрунтованість пропозицій і висновків.
- інформаційна насиченість, новизна, оригінальність викладу питань;
- граматична правильність і стилістична виразність.

Максимальна кількість балів на екзамені – 40 балів.

8. Схема нарахування балів

Поточний контроль, самостійна робота, індивідуальні завдання				Екзаме н	Сума
Розділ 1	Розділ 2	Індивідуальне завдання	Разом		
T1, T2, T3, T4, T5, T6	T7, T8, T9, T10, T11				
20	20	20	60	40	100

T1, T2 ... – теми розділів.

Критерії оцінювання навчальних досягнень

Підсумковий контроль знань здійснюється в кінці у формі екзамену, який оцінюється в 40 балів. Результати складання екзамену оцінюються за шкалою балів, еквівалентною чотирибальній шкалі («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно»).

Оцінка, еквівалентна «відмінно», виставляється, якщо студент виявив всебічно системні та глибокі знання, в повному обсязі твердо засвоїв весь програмний матеріал, висловлює та послідовно дає відповіді на всі питання екзаменаційного білета, тісно пов'язує теорію з практикою, показує знання літератури, вміння самостійно аналізувати та тлумачити економічні норми та поняття і застосовувати їх при вирішенні завдань, правильно аргументує висновки, вміє самостійно узагальнювати матеріал і логічно його викладати, не допускаючи помилок.

Оцінка, еквівалентна «добре», виставляється, якщо студент твердо знає програмний матеріал, має навички аналізу та тлумачення економічних норм та понять, логічно відповідає на поставлені питання, не допускає суттєвих помилок.

Оцінка, еквівалентна «задовільно», виставляється, якщо студент засвоїв основний матеріал, але не знає окремих деталей, допускає неточні відповіді та формулювання понять, порушує послідовність у викладенні програмного матеріалу, має прогалини в знаннях.

Оцінка, еквівалентна «незадовільно», виставляється, якщо студент не знає значної частини програмного матеріалу, допускає суттєві помилки, не володіє навичками застосування економічних норм, які забезпечували б вирішення професійних завдань.

Підсумкова оцінка виводиться за сумою балів, набраних студентом за роботу протягом семестру (з урахуванням самостійної роботи, поточного і проміжного контролю) та за результатами підсумкового контролю (екзамену), що дає змогу оцінити знання студентом усього курсу дисципліни.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка
	для екзамену
90 – 100	відмінно
70-89	добре
50-69	задовільно
1-49	незадовільно

10. Рекомендована література

1. Електронний навчальний курс з дисципліни «Соціальна економіка і політика доходів». URL: <https://moodle.karazin.ua/course/view.php?id=7551>.
2. John B. Devis. Global Social Economy: Development, Work and Policy (Routledge Advances in Social Economics Book 14) 1st Edition, Kindle Edition. 2009. 320 p.
3. Атаманюк Р.Ф., Атаманюк Е.А. Соціальна економіка: навчальний посібник. Львів: Новий Світ-2000, 2020. 203 с.
4. Головіна О.Г. Основи соціальної економіки: підручник. 2ге вид., перероблене та доповнене. Київ : Центр учбової літератури, 2013. 648 с.
5. Доходи та заощадження в перехідній економіці України / За ред.. С. Панчишина та М. Совлуна. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2003. 406 с.
6. Кліменко О. М., Машенко М.А. Соціальна економіка : навч. посіб. Харків : ХНЕУ, 2013. 148 с.
7. Коваленко О.М., Мазник Л.В. Соціальна економіка: Конспект лекцій для студентів напряму 6.030505 «Управління персоналом та економіка праці» галузі знань 0305 «Економіка і підприємництво» денної форми навчання. Київ : НУХТ, 2013. 170 с.
8. Колосок А.М. Економічні основи соціального захисту: конспект лекцій / упорядник Андрій Мирославович Колосок. Луцьк : ПП "Поліграфія", 2023. 75 с.
9. Соціальна економіка : конспект лекцій для студентів денної та заочної форм навчання за спеціальністю 051 «Економіка» / уклад. Л. С. Ларка. Харків : НТУ «ХПІ», 2017. 56 с.
10. Соціальна економіка : навчальний посібник / Г.В. Назарова, С.Ю. Гончарова, Ю.В. Сотникова, Н.В. Аграмакова. Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2018. 275 с.
11. Тютюнникова С. В. Зростання ролі держави в антикризовому регулюванні економіки /С. В. Тютюнникова, О. В. Бервено. *Формування ринкової економіки*: зб. Наук. Праць-Спец. вип. Державне антикризове управління національною економікою: світовий досвід та проблеми в Україні: К.: ХНЕУ, 2010. С. 151-154.
12. Тютюнникова С.В. Формування доходів населення. Х, 1999. 273 с.

Допоміжна література

1. Бервено О. В. Якість життя як фактор національного економічного розвитку: концептуальні основи формування та управління: монографія / О. В. Бервено. Харків.: Видавництво «Точка», 2015. 470 с.
2. Гальчинський А. С. Віртуальне в економіці. *Економічна теорія*. 2010. № 2. С. 23-34.
3. Декларація МОП про основоположні принципи та права в сфері праці та механізм її реалізації. URL: http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/ilo_principles.shtml.
4. Єщенко П. С. Українська «велика депресія» и як із неї вийти? / П. С. Єщенко. Київ: ВД «Дакор», 2017 – 248 с.
5. Людський капітал регіонів України в контексті інноваційного розвитку: монографія / В.П. Антонюк, О. І. Амоша, Л. Г. Мельнер та ін.; НАН України, Ун-т економіки промисловості. Донецьк, 2011. 308 с.

6. Мельник Л. Г. Четверта промислова революція: передумови і зміст. *Актуальні проблеми економіки*. 2016. № 9 (183). С. 26-30.
7. Тарасевич В. М. Політична економія: широкий сенс і предметний простір. *Економічна теорія*. 2012. №1. С. 21-34.
8. Тютюнникова С. В. Ганжерлі А. О. Соціальні (суспільні) потреби у системі потреб людини. *Проблема економіки*. 2015. № 4. С. 260-265.
9. Тютюнникова С. В. Гідна праця як умова та фактор інноваційного розвитку. *Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Економічний розвиток України в сучасному просторі та часі»*: Збірник статей. Х.: ФОЛ Павленко О.Г.. 2010. С. 138-144.
10. Тютюнникова С. В. Якість життя населення: зміст, особливості та тенденція у XXI столітті / С.В. Тютюнникова, В.В. Броницька. *Соціальна економіка*. 2010. №1. С. 160-169.

**Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше
методичне забезпечення**

1. Eurostat. European statistics. URL: <http://ec.europa.eu/eurostat>.
2. World Development Reports. URL: <https://www.worldbank.org/en/publication>.
- Програми розвитку Організації Об'єднаних Націй. URL: <http://hdr.undp.org>.
3. Інститут економіки і прогнозування НАН України. URL: <http://www.ief.org.ua>.
4. Міжнародна Організація Праці (МОП). URL: www.ilo.org.
5. Міжнародний центр перспективних досліджень. URL: <http://www.icps.kiev.ua>.
6. Національна бібліотека ім. В.І. Вернадського. URL: <http://www.nbuv.gov.ua>.
7. Офіційний портал Кабінету Міністрів України. URL: <http://www.kmu.gov.ua>.
8. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
9. Офіційний сайт Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України. URL: <http://www.me.gov.ua>.
10. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: <http://www.minfin.gov.ua>.
11. Офіційний сайт Світового банку. URL: <http://www.worldbank.org.ua>.
12. Програми розвитку Організації Об'єднаних Націй. URL: <http://hdr.undp.org>.
13. Статистична інформація URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

Додаток до робочої програми навчальної дисципліни Соціальна економіка і політика доходів

(назва дисципліни)

Дію робочої програми продовжено: на 2025/2026 н. р.

Заступник декана економічного факультету з навчальної роботи

(підпис)

(прізвище, ініціали)

«_____» _____ 2025 р.

Голова науково-методичної комісії економічного факультету

(підпис)

_____ Дар'я ЗАГОРСЬКА _____

(прізвище, ініціали)

«_____» _____ 2025 р.